

A poboación de Lárez no século XVIII

Xosé Álvarez Castro

A fonte principal para aproximarnos ao coñecemento dos lerezáns e lerezás que habitaron a nosa parroquia a mediados do século XVIII é o chamado Catastro de Ensenada. Este catastro ten a súa orixe na vontade da dinastía dos Borbóns de uniformizar e centralizar a España dos Austrias, constituída por diversos reinos con lexislación, sistema fiscal, administración... diferenciados. Baixo o reinado de Fernando VI, en 1749, o Marqués de Ensenada, Zenón de Somodevilla y Bengoechea manda facer unha sorte de enquisa xeral que fose unha radiografía da situación socioeconómica da España de mediados do século 18. A finalidade era a imposición dunha “única contribución” que refundise os diversos impostos: alcabalas, millóns, centos...que existían.

Daquela o reino de Galicia estaba formado por sete provincias, pertencendo Lárez á de Santiago. Neste traballo utilizamos dito catastro como fonte de información sobre o estado da nosa

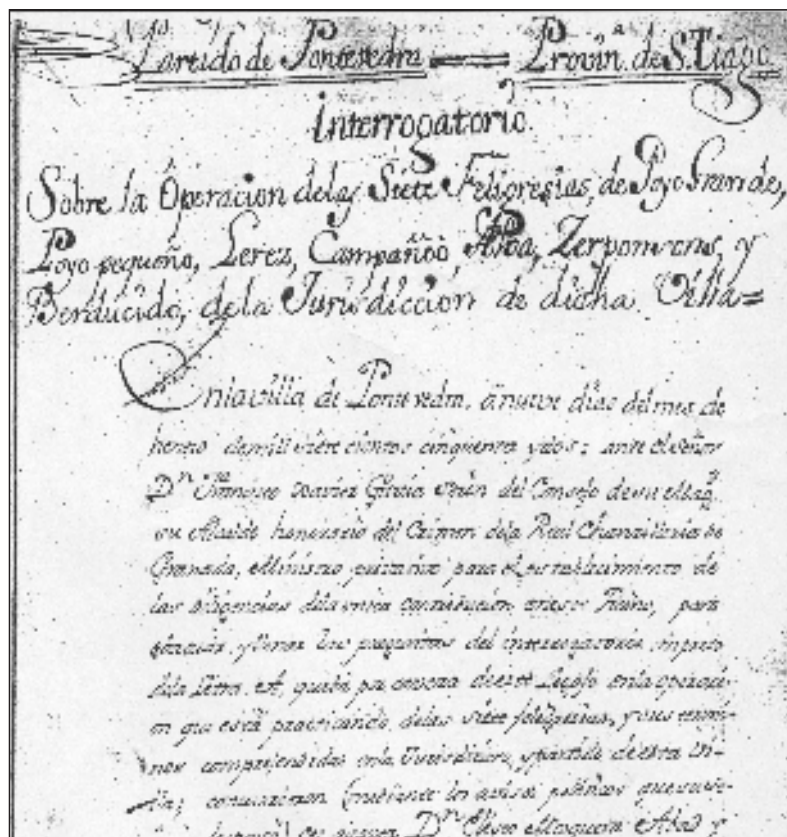
Marques de Ensenada.

parroquia pero centrándonos nos aspectos relativos á poboación deixando para posteriores artigos outros aspectos.

A maioría da poboación estaba formada por campesiños e xornaleiros como corresponde a un país agrícola pero, dentro dos primeiros teríamos que diferenciar categorías segundo as terras das que dispoñían en propiedade. En Lárez a situación non debía diferir moito da galega en xeral, na que se estimaba que ao redor dun 60% dos campesiños non dispuña de superficies superiores a 6 ou 7 ferrados. O traballo nas terras compaxinábase co exercicio doutros oficios nas épocas do ano nas que as ocupacións agrícolas o permitían.

Na relación que aparece no “Libro personal de vecindario, cavezas de casa o número de individuos legos con sus nombres y apellidos, hedades y estado con expresión de sus hijos que hayan entrado en los diez y ocho años, de los de menor edad, sus hijos, hermanos, oficiales, aprendices, criados y demás personas de que se componen sus familias con el distintivo de las clases que son, si cavalleros, hidalgos, labradores, menestrales, jornaleros, milicianos y demás...” vemos que a inmensa maioría de lerezáns eran labradores, oficio que compartían con outros destacando o de canteiros (70 persoas).

Tamén debemos salientar que hai poucos campesiños “donos de seu” ou sexa, propietarios da terra que traballan, porque o fenómeno foral era predominante. O foro era unha especie de contrato de longa duración, mediante o cal o campesiño era usufrutuário ao longo de varias xeracións (voces) de terras que pertencían a señores ou mosteiros, no noso caso ao de bieitos de S. Salvador de Lárez. As rendas que pagaban os campesiños consistían en certas cantidades de cereais, viño, etc. ou na prestación de determinados servizos. A existencia de

fidalgos que actuaban como intermediarios (subforos) fixo moitas veces insoportables as cargas sobre os campesiños dando lugar a preitos e revoltas.

O total de riqueza rústica, urbana e pecuaria estimada polo catastro para a nosa parroquia era de 138036 reais a que estaba en mans de legos e de 24107 a dos eclesiásticos. Para ter unha referencia, o prezo dunha galiña viña a ser de dous reais.

En canto a distintas categorías de veciños, aparecen 2 nobres, 279 pecheiros (veciños que pagaban pechos ou contribución), 15 viúvas pobres "cuxo estado no consta" e dous eclesiásticos seculares. Ademais, no convento había 23 relixiosos.

Debemos facer notar que o número de veciños non equivalía ao de persoas (almas) debendo multiplicar por un coeficiente de 4,5, o que nos da un total de máis de mil habitantes.

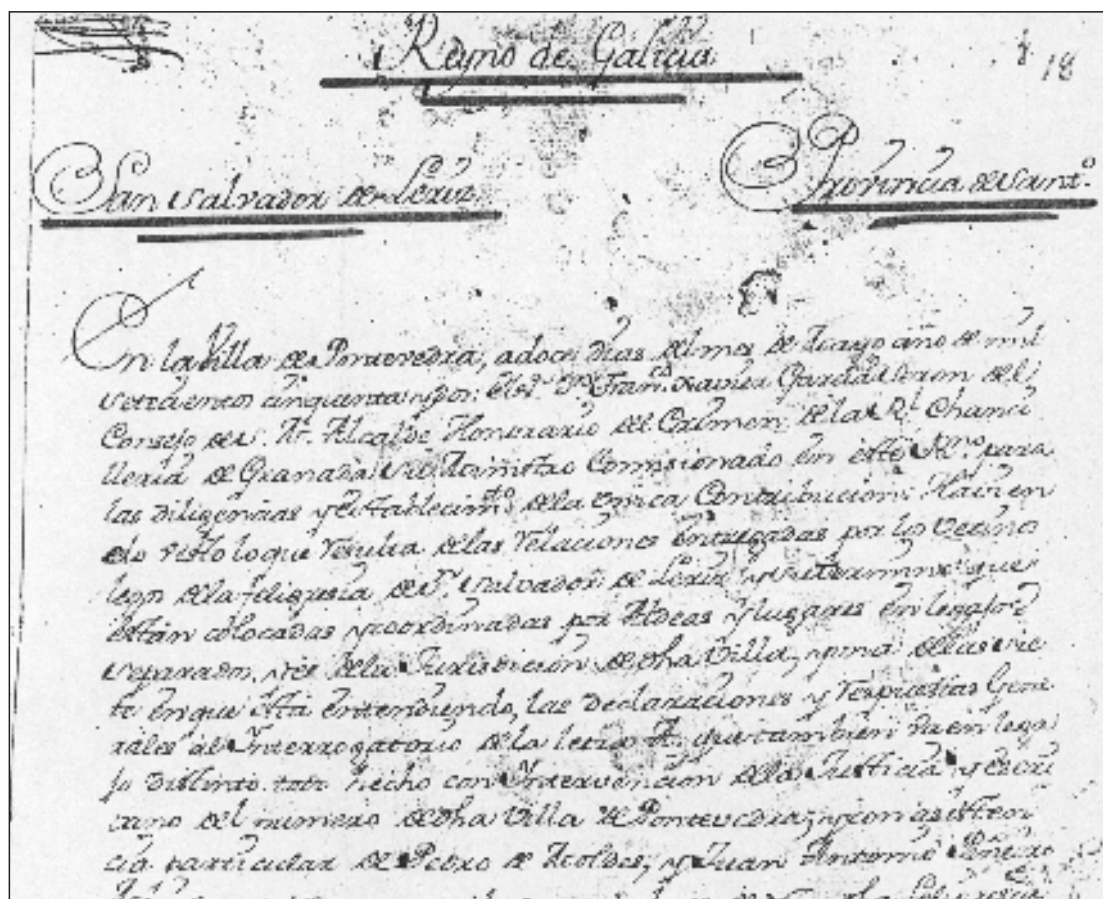
A poboación estaba distribuída en diferentes lugares que relacionamos a continuación mantendo os nomes que aparecen no catastro, mostrando tamén os erros introducidos na castelanización dos mesmos. Entre parénteses colocamos o números de veciños (non de habitantes): Santiña e Encrucillada (9), Gándara (6), Junquera e Barreyro (7), Piedra Picada (9), Carrera de Lerez (18), Cruzero (26), Ramallás (5), Casar do Arado (38), Castelo (26). Casalnobo e Valiño (14), Outeyro (11), Fontañá (13), Piolla e Carballo (15), Encruces e Figueiro (11), Rimixeiro e Vilares (13) e Couso (19).

No cadro que se mostra sobre os oficios, aparte o xa dito sobre o grande número de labradores e canteiros, debemos comentar a existencia dalgúns aspectos interesantes:

Os muiñeiros (11) están todos localizados en Couso, feito facilmente explicable por ser o seu relevo o que mellor se presta á construción de muíños, algúns aínda existentes na actualidade; aparece tamén unha muiñeira chamada Lucía da Barcia.

Os verederos de tabaco eran persoas encargadas do transporte do mesmo polos distintos estancos xa que o tabaco, como tamén o sal, estaba sometido a réxime de monopolio pola Coroa. Son Balthasar e Benito Tobío (Pedra Picada) e Santiago Fuentecoba (Cruceiro).

Outros grupos importantes eran o de traficantes en gando e o de palilleiras, oficio este exclusivamente feminino así como o de costureiras. Os tres gaiteiros eran Benito Paz, Julián Pérez e Juan Antonio Blanco, sendo este último de Casaldarado e, ademais de gaiteiro, labrador e tecelán.

Cun só representante figuran, entre outros, un garda de salinas (Plácido Tobío), cabo de milicias (Benito Almón) e un taberneiro que ademais era xastre, chamado Andrés de Otero e veciño de Couso. Era propio que case non houbera tabernas pois o normal era a venda de viño nas casas.

A presenza de apelidos existentes na actualidade, anque ás veces con formas diferentes, era notoria, así atopamos: Blanco, Pion (Peón), Solla, Canosa, Reboredo, Carramal, Madaglena (Magdalena), Dios, Castro, Fontecoba, Silvestre, Sertal, Touriño, Abilleira, Tobío, Fortes, Lores, Arjivay, Carballo, Cons, Paz, Do Gando (Ogando), Casal de Rey, Almón, Piñeyro, Costado, Ruybal, etc., ao lado dos máis usuais Pérez, Martínez... Como cousa curiosa, entre os nomes de pila de mulleres, un dos que aparece máis veces é un moi pouco usado na actualidade: Gertrudis.

Sirva o anterior como unha primeira aproximación ao estudo dunha etapa fundamental na historia moderna de Lerez.

Ocupacións	Número
Labrador	194
Canteiro	70
Xornaleiro	14
Muiñeiro	11
Traficante en gando	9
Tecelán	7
Costureira	6
Palilleira	6
Carreteiro	5
Xastre	3
Gaiteiros	3
Verederos de tabaco	3
Carpinteiro	3
Obligado de carnes	2
Ferreiro	2
Toneleiro	1
Guarda de salinas	1
Cabo de milicias	1
Arrendatario	1
Oficial de terrero	1
Taberneiro	1